

European Social Survey

EIROPAS SOCIĀLAIS APSEKOJUMS:

gaita, metode, nozīme

Jurijs Ņikišins
European Social Survey
nacionālais koordinators Latvijā

European Social Survey: nosaukums un tulkojums

Angļu *survey* var apzīmēt:

- pētījuma metodi – aptauja
- pētījuma veidu, kurš paredz aptauju kā pamatmetodi – apsekojums, aptauja, pētījums

Latvijas oficiālajos dokumentos – **Eiropas sociālais pētījums** (piem., 16.10.2014. Latvijas IZM informatīvajā ziņojumā “Par Latvijas dalību Eiropas Sociālajā pētījumā”)

Latvijas statistiķu asociācija: **Eiropas sociālais apsekojums**

Citās valodās:

- Vācija: European Social Survey; raksturojot pasākumu, to sauc par (*Daten*)*erhebung*, (datu) vākšanu; termini *Umfrage*, *Befragung* (aptauja) nav sastapti
- Francija: Enquête sociale européenne
- Krievija: Европейское социальное исследование

- 1. pētīt Eiropas valstu sociālo struktūru un sociālos apstākļus, iedzīvotāju sabiedriskās domas dinamiku; sociālās, politiskās vērtību pārmaiņas;**
- 2. pētīt sabiedrības attīstības pamatindikatorus, vadoties no valstu iedzīvotāju viedokļiem un spriedumiem par to, kā funkcionē sabiedrība un kādas ir tās galvenās problēmas un izaicinājumi;**
- 3. izstrādāt un izplatīt iespējami augstākus standartus starptautiskajiem salīdzinošajiem pētījumiem, ieskaitot anketu veidošanu, pirmspētījuma metodoloģijas izmēģinājumus, izlasi, datu vākšanu, kļūdu un nobīžu mazināšanu, anketas jautājumu drošticamības paaugstināšanu;**
- 4. apmācīt Eiropas zinātniekus par salīdzinošo kvantitatīvo datu vākšanu un analīzi;**
- 5. izplatīt informāciju par ESS datu pieejamību un pietojamību pētnieku, politikas veidotāju un plašākas publikas aprindās.**

ESS dibinātāji:

- Britu sociālais statistiķis sērs Rodžers Džovels (Sir Roger Jowell)
- Vācu sociologs, politikas zinātnieks Makss Kāze (Max Kaase)

ESS koncepcijas gatavošana Eiropas zinātnes fondam: kopš 1995

1990.gadu beigās: ESS koncepcija/menlraksts (Blueprint) sagatavots un iesniegts EZF; R. Džovelam uzdots veidot komandu un pieteikties Eiropas komisijas finansējumam, kuru nodrošinātu pētījuma dalībvalstis

2001: Eiropas sociālais apsekojums dibināts National Centre for Social Research

Kopš 2003: par ESS štāba mītni (Headquarters) kļūst City University of London

2005: ESS saņem Dekarta balvu pētniecības un zinātnes komunikācijas nominācijā (Descartes Prize for Research and Science Communication)

2013: ESS piešķirts Eiropas pētniecības infrastruktūras konsorcijs (European Research Infrastructure Consortium, ERIC) statuss.

ESS veicējiestādes – organizācija un vadība (1)

Piecas augstskolas un augstskolu pētnieciskās iestādes:

- 1) Centre for Comparative Social Surveys, City University, London**
- 2) Institute for Social Research/SCP, Netherlands**
- 3) Universitat Pompeu Fabra, Barselona**
- 4) University of Leuven, Beļģija**
- 5) University of Ljubljana, Slovēnija**

Divi datu arhīvi:

- 1) Norwegian Social Science Data Services, NSD**
- 2) GESIS Leibniz Institut für Sozialwissenschaften**

ESS veicējistādes – organizācija un vadība (2)

Projektu vada **Galvenā zinātniskā darba grupa (Core Scientific Team)** profesora Rory Fitzgerald vadībā.

Līdzās CST pastāv arī vairākas citas darba grupas, kas atbild par ESS ietvaros gatavojamām aktivitātēm un procesiem, piem:

- **Questionnaire Design Team (QDT)**
- **Sample and Weighting Expert Panel (SWEP)**
- **Media and Communications Officer**

u.c.

ESS veicējiestādes – organizācija un vadība (3)

Valstu līmenī ESS koordinē nacionālie koordinatori (National Coordinators, NC) un nacionālās koordinējošās darba grupas (National Coordinating Teams)

Latvijas līdzšinējā dalība ESS:

ESS Round 3 (2006): Filozofijas un socioloģijas institūts

ESS Round 4 (2008): Filozofijas un socioloģijas institūts

**ESS Round 7 (2014): LU Filozofijas un socioloģijas institūts;
nepabeigts**

Sākot ar ESS Round 9 – LU Sociālo zinātņu fakultātes Sociālo un politisko pētījumu institūts

ESS veicējietādes – organizācija un vadība (4)

Valstu līmenī ESS koordinē nacionālie koordinatori (National Coordinators, NC) un nacionālās koordinējošās darba grupas (National Coordinating Teams, NCT)

NC / NCT parasti ir piesaistīti kādai akadēmiskai/pētnieciskai institūcijai

Dažās valstīs NC ir viena persona (+ 1...2 palīgi)

Visoptimālāk ir veidot NC darba grupu tā, lai tā iekļautu cilvēkus, kuri ir eksperti galvenajos ESS pētījuma sagatavošanas un veikšanas posmos, proti:

- **anketas sagatavošana**
- **izlases veida un apjoma noteikšana**
- **lauka darba organizācija un/vai uzraudzība un kontrole**
- **savākto datu kvalitātes pārbaude un deponēšana**

ESS valstu līmenī: galvenie darāmie darbi (orientējošie laika posmi)

- A. **Nacionālās anketas un palīgmateriālu (t.sk. kartīšu) sagatavošana** (2018.g. aprīlis – septembris)
- B. **Atbilstošā izlases veida un apjoma noteikšana** (2018.g. marts – jūlijs)
- C. **Lauka darba (datu vākšanas, intervēšanas) veikšana un kontrole** (2018.g. oktobris – decembris)
- D. **Savākto datu un palīgdatu, tehnisko datu nodošana deponēšanai ESS datu arhīvā** (līdz 2019. februārim; komunikācija ar ESS NSD, kvalitātes pārbaude un neprecizitāšu novēršana – līdz 2019.g. oktobrim)

Katra posma ietvaros visi svarīgākie soļi ir **jāsaskaņo** ar ESS vadību un atbilstošām darba grupām

“The heart of a survey is its questionnaire. Drawing a sample, hiring, and training interviewers and supervisors, programming computers, and other preparatory work is all in service of the conversation that takes place between researchers and respondents. Survey results depend crucially on the questionnaire that scripts this conversation”

Krosnick 2010

ESS darba valoda ir angļu, resp., arī visas iestrādes tiek gatavotas angļu valodā

Katrai ESS nacionālajai komandai jānodrošina anketas tulkošana attiecīgā valodā un tās izmēģināšana

ESS anketu tulko arī lingvistisko minoritāšu valodās (piem., krieviski – Baltijas valstīs, ungāriski – Slovākijā utt., ja šī minoritāte sastāda vismaz 5 % no valsts iedzīvotāju kopskaita

ESS anketas tulkošanas komanda Latvijas gadījumā:

- **Divi tulki (LV, RU), kas ietilpst ESS nacionālajā darba grupā;**
- **Divi ārējie tulki (LV, RU)**
- **Redaktors (-i)**
- **‘Gala saskaņotājs’ (adjudicator)**
- **Redaktora un/vai gala saskaņotāja loma var pārklāties ar nacionālā koordinators lomu un pienākumiem**

ESS anketa sastāv no kodolsadaļas (*core section*) un mainīgās jeb rotējošās sadaļas (*rotating section*)

Kodolsadaļā ietilpst jautājumu bloki par šādām tēmām:

- a) Mediju un interneta lietojums; sociālā uzticēšanās
- b) Politiskās attieksmes un uzvedība, t.sk. interese par politiku, politiskā uzticēšanās, elektorālā u.c. veida politiskā līdzdalība, atbalsts partijām, sociopolitiskās orientācijas, vispārīgās attieksmes pret imigrāciju
- c) Subjektīvā labklājība (labbūtība), sociālā izslēgšana, noziedzība, reliģija, diskriminācija, nacionālā un etniskā identitāte, bēgļi
- d) Sociodemogrāfiskie rādītāji (ļoti izvērsti, ieskaitot datus par respondenta vecākiem un dzīvesbiedri/-u)
- e) Š.Švarca vērtību skalas jautājumi
- f) Izmeģinājuma jautājumi

ESS anketas struktūra: mainīgie jautājumi

Mainīgajā sadaļā dažādos gados un kārtās ietilpa jautājumu bloki par šādām tēmām:

ESS9: Taisnīguma uztvere; Dzīves gaitas uztvere

ESS8: Attieksmes pret klimata pārmaiņās un enerģiju; attieksmes pret sociālās nodrošināšanas sistēmu

ESS7: Imigrācija; sociālā nevienlīdzība veselības stāvoklī/aprūpē

ESS6: Personīgā un sociālā labbūtība; izpratne par demokrātiju un tās novērtējums

ESS5: Darbs, ģimene un labbūtība; uzticēšanās policijai un kriminaltiesām

ESS4: Vecumā balstītie aizspriedumi jeb eidžisms; attieksmes pret sociālās nodrošināšanas sistēmu

ESS3: Personīgā un sociālā labbūtība; Dzīves gaitas uztvere

ESS2: Darbs, ģimene un labbūtība; veselības aprūpe; ekonomiskā morāle

ESS1: Pilsoniskums, iesaistīšanās un demokrātija; imigrācija

ESS: daži jautājumu piemēri

Using this card, generally speaking, would you say that most people can be trusted, or that you can't be too careful in dealing with people? Please tell me on a score of 0 to 10, where 0 means you can't be too careful and 10 means that most people can be trusted.

											You can't be too careful		Most people can be trusted	<i>Refusal</i>	<i>Don't know</i>
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	77	88			

ESS: daži jautājumu piemēri

There are different ways of trying to improve things in [country] or help prevent things from going wrong. During the last 12 months, have you done any of the following?

Have you... READ OUT...

		YES	NO	(REFUSAL)	(DON'T KNOW)
B15	...contacted a politician, government or local government official?	1	2	7	8
B16	...worked in a political party or action group?	1	2	7	8
B17	...worked in another organisation or association?	1	2	7	8
B18	...worn or displayed a campaign badge/sticker?	1	2	7	8
B19	...signed a petition?	1	2	7	8
B20	...taken part in a lawful public demonstration?	1	2	7	8
B21	...boycotted certain products?	1	2	7	8
B22	...posted or shared anything about politics online, for example on blogs, via email or on social media such as Facebook or Twitter?	1	2	7	8

Have you or a member of your household been the victim of a burglary or assault in the last 5 years?

Yes 1

No 2

(Refusal) 7

(Don't know) 8

D8 Have you ever given birth to/fathered a child?

YES	1	ASK D9
NO	2	GO TO D15
(REFUSAL)	7	
(DON'T KNOW)	8	

ESS: daži jautājumu piemēri

Now please consider your own individual income.

What is your main source of income?

Wages or salaries	01
Income from self-employment (excluding farming)	02
Income from farming	03
Pensions	04
Unemployment/redundancy benefit	05
Any other social benefits or grants	06
Income from investment, savings, insurance or property	07
Income from other sources	08
No source of income	09
(Refusal)	77
(Don't know)	88

ESS: daži jautājumu piemēri

		Not at all	Very little	Some	A lot	A great deal	(Refusal)	(Don't know)
G1	How much would you say that the political system in [country] ensures that everyone has a fair chance to participate in politics?	1	2	3	4	5	7	8

Izlases veidošanas pamatprincipi:

1. tāda populācijas ietvara un izlases metodes izvēle/izmantošana, kas nodrošina labāko populācijas pārklājumu
2. varbūtīgo jeb nejaušo izlašu izmantošana
3. tāda izlases dizaina izmantošana, kas ļauj noteikt statistisko precizitāti

ESS populācijas raskturojums (un izrietošās prasības izlasei)

Populācija: visi valsts iedzīvotāji sākot no 15 gadu vecuma, neatkarīgi no tautības, pilsonības un valodas

Mājsaimniecības definīcija: cilvēks, kas dzīvo viens pats, vai arī cilvēku grupa, kas dzīvo savā mājoklī ar slēdzamām ārdurvīm. Mājoklis ir pašpietiekama (*self-contained*) dzīvesvieta, kuras iemītniekiem nav jādala tās infrastruktūra (ēdamā gatavošanai, mazgāšanai, tualete) ar citu mājokļu iemītniekiem

Iespējamie risinājumi:

- a) **Mājsaimniecību reģistrs: Valsts zemes dienests (izmantots līdz šim)**

Iespējamās problēmas: neapdzīvotās, vai arī dzīvošanai neparedzētās būves; daži daudzdzīvokļu var parādīties kā savrupmājas

- b) **Iedzīvotāju reģistrs: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde**

Iespējamās problēmas: ne visi aizbraucēji ziņo par pastāvīgās dzīvesvietas maiņu

- c) **VZD + PMLP reģistru kombinācija**

levērojot pamatprincipus, izlases metodes var būt dažādas un atšķirties no valsts uz valsti, arī no kārtas uz kārtu

*Sample designs may be chosen flexibly and there is **no need for similarity of sample designs**. Flexibility of choice is particularly advisable for multinational comparisons, **because the sampling resources differ greatly between countries**. All this flexibility assumes probability selection methods: **known probabilities of selection for all population elements** (Kish 1994)*

Praksē ESS dalībvalstis izmanto

- stratificētās izlases paveidus
- klasteru izlases paveidus (t.sk. ar stratifikāciju)

ESS populācijas raskturojums (un izrietošās prasības izlasei)

Dzīvošana mājoklī nozīmē, ka mājoklis ir personas pamata dzīvesvieta uz aptaujas veikšanas brīdi

- ieskaitot cilvēkus, kas ir īslaicīgi prom no mājām (slimnīcā, ceļojumā, darbā**
- atskaitot tos, kas ir prom no mājām ilgāk par 6 mēnešiem (piem., kopmītnēs vai citās valstīs dzīvojošie studenti, tūristi, cietumnieki)**

- ❖ Nejaušā (jeb varbūtīgā) atlase
- ❖ Atlases nejaušība visos posmos (ja izlase ir vairākpakāpju)
- ❖ Kvotu izlase nav pieļaujama
- ❖ Sadarboties negribošo, nesasniedzamo vai promisesošo respondentu aizstāšana ar citu mājsaimniecības locekli nav pieļaujama
- ❖ Nejaušā maršruta (*random-route*) metode ļoti nevēlama, jo pārkāpj nejaušības nosacījumus

Izlases lielums:

- 1500 aptaujātie respondenti valstīs ar 15+ g.v. iedzīvotāju skaitu virs 2 miljoniem
- 800 aptaujātie respondenti valstīs ar 15+ g.v. iedzīvotāju skaitu zem 2 miljoniem (Latviju ieskaitot)

ESS ietekme un lietojums pasaulē

avots:

Kolarz, P. et al. (2017). Comparative impact study of the European Social Survey (ESS) ERIC)

Figure 1: ESS impacts at a glance

The European Social Survey – Impacts at a glance

User numbers – key figures

Total registered users (March 2017) 104,729	Total downloaders (March 2017) 72,920	Annual active users (Excl. students) 2016/17 6,578
Student users:* 64% (>60,000)	Academic & PhD users: 27% (>25,000)	Non-academic users: 9% (>9,000)

*Many student users never register, the true figure is likely significantly higher

Output highlights

Journal articles (up to 2017): >1,700	Books, chapters, edited volumes (up to 2017): >700	Journal articles listed on WoS (up to 2016): >900	
+ Many academic conference papers	+ Numerous policy reports & briefings	+ Over 30% of active users have produced teaching materials	+ Many examples of ESS-based work in news media

Select ed non-academic impacts

Intelligence for policymaking at the Ministry of Social Affairs (AT)
Construction of the Active Ageing Index at local level (DE)
Support to the Federal Chancellery's work on quality of life (DE)
Agenda-setting and monitoring of Children and family policy (EE)
Benchmark for Eurofound's measurement of quality if life (EU)
Increased global cooperation on monitoring health inequalities (NO)
Use for agenda-setting by France Strategie (FR)
Support to include LGBTQI people as a recognised discriminated group (HU)

PALDIES PAR UZMANĪBU!

Jautājumi?..

Jurijs Ņikišins

jurijs.nikisins@lu.lv